चैकेन क्षालयेत् करम् । मुखघ्राणनेत्रश्रोत्रनाभ्युरस्कं भुजौ क्रमात्" तन्त्रसारः कं शिरः २१जले२२सुखे च न० मेदि० २३केशे पु० धरणी । तत्र ब्रह्मणि "दिग्वातार्कप्रचेतोऽश्विवह्नीन्द्रोपेन्द्रमित्रकाः" शा०ति० । कः ब्रह्मा । तट्टीका "कस्मै त्वा काय त्वा" यजु०२०,४। काय सुखाय प्रजापतये इत्येके । "कस्यासि कोनामासीति प्रजापतिर्वै कोनाम" शत० ४,५,६,४ । "कवत्योयाज्यानुवाक्या कोहि प्रजापतिः" ६,२,२,५, प्रजापतिर्वै कस्तस्मा एवैतदिमां वषट्करोति" ६,४,३,४ । दक्षप्रजापतौ "ततः प्राचेतसोऽसिक्न्यामनुनीतः स्वयम्भुवा । षष्टिं च जनयामास दुहितॄः पितृवत्सलाः । दश धर्म्माय कायेन्दोर्द्विषट् त्रिनव दत्तवान्" भाग०६,३,२०, काय दक्षप्रजापतये द्विषट्द्वादश ।"खेभ्यस्तु च्छन्दांस्यृषयो मेढ्रतः कः"भाग०८,५,२८। कः प्रजापतिः। "यस्मात्पितामहोभूतः प्रभुरेकः प्रजापतिः । ब्रह्मा सुरगुरुः स्थाणुर्मनुः कः परमेष्ठ्यथ" भा०आ०१अ० । "मारीचमाशु विशिखेन यथा कमुग्रः"९,९,१० कं दक्षम् । सुखे "प्राणो ब्रह्म कं ब्रह्म खं ब्रह्मेति सहोवाच जानाम्यहं यत्प्राणो ब्रह्म कञ्च तु खञ्च न जानामीति तेऽहोचुः यद्वाव कं तदेव खं यदेव खं तदेव कमिति" छा०उप० । अत्र सुखस्वरूपतया ब्रह्मरूपत्वम् । यथाह तद्भाष्ये "तमेवमुक्तवन्तं ब्रह्मचारिणं ते ह्यग्नयः ऊचुः यद्वाव यदेव वयं कमवोचाम तदेव खमाकाश इत्येवं खेन विशेष्यमाणं कं विषयेन्द्रियसंयोगजातसुखान्निवर्त्तितं स्यान्नीलेनेव विशेष्यमाणमुत्पलं रक्तादिभ्यः । यदेव खमाकाशमवोचाम तदेव च कं सुखमिति जानीहि एवञ्च सुखेन विशेष्यमाणं खं भौतिकादचेतनात् खान्निवर्त्तितं स्यान्नीलोत्पलवदेव"। अत्र कंशब्दएव मान्ताव्ययम् इत्यन्ये । जले "के शवं पतितं दृष्ट्वा द्रोणोहर्षमुपागतः" विदग्धमु०। "के यूयं स्थल एव सम्प्रति वयम्" सा० त० । कः देवताऽस्य अण् । "कस्येत्" पा० इत् वृद्धिः । काय प्रजापतिदैवते विवाहभेदे । "स्त्रीं स्त्रीन् कायोढजासुतः" मनुः ।

कंय त्रि० कमित्यव्ययम् सुखार्थकं तदस्त्यस्य य । सुखान्विते यु । कंयु व—कंव इत्यप्यत्र त्रि० सर्व्वत्र वा ययि परे टवर्ग्गे अनुनासिकौ यँकारवँकारौ

कंवूल न० नीलकण्ठोक्ते वर्षलग्नकालिकग्रहयोगभेदे कवूलं कञ्चूलमप्यत्र । तत्स्वरूपादिनिरूपणं तत्रैव यथा "कार्य्यलग्नेशयोरित्थशालादिन्द्वित्थशालतः । कंवूलं श्रेष्ठमध्यादिभेदैर्नानाविधं स्मृतम् । यदीन्दुः स्वगृहोच्चस्थस्तादृशौ लग्नकार्य्यपौ । इत्थशाली कवूलं तदुत्तमोत्तममुच्यते । स्वीयहद्दादृकाणाङ्कभागस्थेनेत्थशालतः । मध्यमोत्तमकंवूलं हीनाधिकृतिनोत्तमम् । उत्तमाधमता नीचरिपुगेहस्थितेन चेत् । स्वहद्दादिगतश्चन्द्रः स्वभोच्चस्थेत्थशालकृत् । मध्यमोत्तममेतच्च पूर्वस्मात्तु विशिष्यते । स्वहद्दादिपदस्थेन कंवूलं मध्यमध्यमम् । मध्यमाधमकंवूलं हीनाधिकृतिखेटजम् । अधमाधमकंवूलं नीचारिभगखेटजम् । इन्दुःपदोनःस्वर्क्षोच्चस्थितेनाप्युत्तमं तु तत् । स्वहद्दादिगतेनापि पूर्ववन्मध्यमुच्यते । पदोनेनापि मध्यं स्यादिति युक्तं प्रतीयते । नीचारिस्थेनेत्थशालेऽधमं कंवूलमुच्यते । नीचशत्रुभगश्चन्द्रः स्वभोच्चस्थेत्थशालकृत् । अधमोत्तमकंवूलं स्वहद्दादिगतेन चेत् । इत्थशाले कंवूलं तदुच्यतेऽधममध्यमम् । पदोनेनेत्थशाली चेत् कंवूलं मध्यमं स्मृतम् । नीचारिभस्थखेटेन नीचारिभगतः शशी । इत्थशाली कवूलं तदधमाधममुच्यते । मेषे रविः कुजोवापि वृषे कर्केऽथ वा शशी । तत्रेत्थशाले कंवूलमुत्तमोत्तममेव तत् । वृश्चिकस्थः शशी भौमःकर्के तत्रेत्थशालतः । अधमाधमकंवूलं कार्य्यविध्वंसदुःखदम् । एवं पूर्वोक्तभेदानामुदाहरणयोजना । उक्तलक्षणसम्बन्धादूहनीया विचक्षणैः" ।

कंस पु० कम—स । तैजसद्रव्ये, कांस्ये, १ताम्ररङ्गमिश्रणजनितधातुद्रव्ये । (कांसा) २स्वर्णरजतादिनिर्म्मितपानपात्रे आढक इति प्रसिद्धे ३परिमाणे च अस्त्री । वर्त्तुलाकारे यज्ञिये ४पात्रभेदे । "औदुम्बरे कंसे चमसे वा सर्व्वौषधं समानीय सम्भृत्य" शत० १४,९,३,१, "कंसे कंसाकारे वर्त्तुलाकरे" भाष्यम् । पृषो० तालव्यान्त इति केचित् । कंसपरिमाणञ्च "शरावोऽष्टपलं तद्वज्ज्ञेयमत्र विचक्षणैः । शरावाभ्यां भवेत् प्रस्थश्चतुःप्रस्थैस्तथाढकः । भाजनं कांस्यपात्रञ्च चतुःषष्टिपलश्च सः" भावप्र० उक्तेः चतुषष्टिपलात्मकाढकरूपम् । उग्रसेनसुतभेदे कृष्णद्वेष्ये ५नृपभेदे पु० । कंसोत्पत्तिकथा तन्नामनिर्वचनञ्च हरिवं० ८५अ० उक्तं यथा कंसं प्रति नारद उवाच "हन्त ते कथयिष्यामि शृणु राजन् ! यथार्थतः । द्रुमिलस्य च मात्रा ते संवादञ्च समागमम् । सुयामुनं नाम गिरिं तव माता रजस्वला । प्रेक्षितुं सहिता ह्यभिर्गता वनकुतूहलात्" इत्युपक्रम्य यदृच्छयात्रागतस्य तौभपतेर्द्रुमिलस्य तां दृष्ट्वा कामयमानस्य तां प्रति उग्र-